

Nauki ścisłe

Ten artykuł od 2010-11 wymaga zweryfikowania podanych informacji.

Należy podać wiarygodne źródła w formie przypisów bibliograficznych.

Część lub nawet wszystkie informacje w artykule mogą być nieprawdziwe. Jako pozbawione źródeł mogą zostać zakwestionowane i usunięte.

Sprawdź w źródłach: [Google Books](http://books.google.com/books?as_brr=0&as_pub=-icon&q=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) (http://books.google.com/books?as_brr=0&as_pub=-icon&q=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) • [Google Scholar](http://scholar.google.com/scholar?q=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) (<http://scholar.google.com/scholar?q=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22>) • [BazHum](https://bazhum.muzhp.pl/simple_search_results?search_phrase=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) (https://bazhum.muzhp.pl/simple_search_results?search_phrase=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) • [BazTech](https://yadda.icm.edu.pl/baztech/search/page.action?qt=SEARCH&q=c_0language_0eq.all*sc.article*c_0keywords_0eq.Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) (https://yadda.icm.edu.pl/baztech/search/page.action?qt=SEARCH&q=c_0language_0eq.all*sc.article*c_0keywords_0eq.Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) • [RCIN](https://rcin.org.pl/dlibra/results?q=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22&action=SimpleSearchAction&type=-6&p=0) (<https://rcin.org.pl/dlibra/results?q=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22&action=SimpleSearchAction&type=-6&p=0>) • [Internet Archive](https://archive.org/details/texts?query=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) ([texts](https://archive.org/details/texts?query=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) (<https://archive.org/details/texts?query=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22>) / [inlibrary](https://archive.org/details/inlibrary?query=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22) (<https://archive.org/details/inlibrary?query=%22Nauki+%C5%9Bcis%C5%82e%22>))

Dokładniejsze informacje o tym, co należy poprawić, być może znajdują się w [dyskusji tego artykułu](#).

Po wyeliminowaniu niedoskonałości należy usunąć szablon `{{Dopracować}}` z tego artykułu.

Nauki ścisłe – nauki oparte na ścisłych, jednoznacznych rozumowaniach jak dedukcja i metody ilościowe. Naukami ścisłymi nazywa się:

- przynajmniej część nauk formalnych jak matematyka i jej pogranicze: logika, statystyka, kryptologia czy informatyka teoretyczna – teoria obliczeń;
- część nauk empirycznych, zarówno przyrodniczych, jak i społecznych; przyrodoznawstwo bywa włączane do nauk ścisłych całkowicie^[1], jednak nie zawsze, np. w:
 - dawnej kategoryzacji Nagród FNP („polskich Nobli”);
 - klasyfikacji dziedzin i dyscyplin naukowych w Polsce;
 - nazewnictwie niektórych instytucji opisanych dalej, podobnie wymieniających nauki przyrodnicze lub nauki o Ziemi obok tych ścisłych, co sugeruje brak pełnej inkluzji.

Przykładem ścisłej nauki społecznej może być ekonomia matematyczna, np. ekonometria^[2];

- przynajmniej część nauk technicznych, choć wspomniana wyżej klasyfikacja państwowa traktuje je odrębnie.

Występowanie terminu

Kategoria nauk ścisłych bywa używana w różnych kontekstach jak na przykład:

- określenie zajęć pewnych towarzystw naukowych jak Towarzystwo Nauk Ścisłych w Paryżu^[3];
- przyznawanie niektórych nagród:

- Nagroda Fundacji na rzecz Nauki Polskiej (FNP) w początkowej fazie, w latach 1992–2010, miała kategorię nauk ścisłych;
- Nagroda Narodowego Centrum Nauki (NCN) ma kategorię nauk ścisłych i technicznych;
- grupowanie artykułów Encyklopedii PWN^[4];
- definiowanie tematyki pewnych kursów akademickich^[5].

W Polsce co najmniej kilka uczelni utworzyło wydziały z naukami ścisłymi w nazwie:

- Wydział Nauk Ścisłych i Nauk o Zdrowiu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (KUL);
- Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (UJK);
- Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie^[6] (UKEN);
- Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych Uniwersytetu w Siedlcach (UWS);
- Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych Uniwersytetu Szczecińskiego (USz);
- Wydział Nauk Ścisłych i Technicznych Uniwersytetu Śląskiego (UŚ);
- Wydział Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Technicznych Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie (UJD).

Oprócz tego:

- Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie prowadzi Szkołę Nauk Ścisłych, początkowo działającą jako samodzielna szkoła wyższa;
- Polska Akademia Nauk zawiera Wydział III – Nauk Ścisłych i Nauk o Ziemi^[7].

Pojęcie nauk ścisłych nie występuje jednak w klasyfikacji OECD z 2004 roku.

Charakterystyka ścisłowców

Większość przedstawicieli tych nauk jest plci męskiej, co skutkowało kampaniami na rzecz feminizacji tego środowiska^[8]. Przykładem takich działań w USA są osobne nagrody dla kobiet w:

- matematyce – Ruth Lyttle Satter Prize;
- fizyce – Maria Goeppert-Mayer Award;
- astronomii – Annie J. Cannon Award in Astronomy.

Mimo to zdarzały się kobiety wybitnie zasłużone tym naukom jak Maria Skłodowska-Curie, 2-krotna noblistka – z fizyki i chemii. Nagrody Nobla w tych dziedzinach zdobywało też kilka innych pań^[a]. Kobiety zdobywały też najwyższe wyróżnienia matematyczne jak:

- Medal Fieldsa – Marjam Mirzachani, Maryna Wiazowska;
- Nagroda Abela – Karen Uhlenbeck.

Carl Friedrich Gauss (XVIII–XIX w.) – przykład wybitnego ścisłowca i przyrodnawcy jako wpływowy matematyk, fizyk, astronom, geodeta i wynalazca, zwany „księciem matematyków”.

Kobiety bywały pionierkami niektórych dyscyplin, np. Ada Lovelace jest nazywana pierwszą programistką i osobą programującą ogółem, nie tylko wśród kobiet.

Dysproporcja płci bywa wiązana z dyskryminacją lub innym seksizmem jak zjawisko Matyldy.

Nauki ścisłe a humanistyka

Nauki ścisłe są uznawane za rozłączne z humanistyką; przykładowo przedstawiciel tych pierwszych, czyli ściślowiec, bywa nazywany antonimem humanisty^[9]. Mimo to humanistyka obejmuje pewną działalność bliską naukom ścisłym, np. przez badanie ich. Przykłady to część naukoznawstwa jak obszary historii nauki i filozofii nauki, np. filozofia matematyki czy fizyki. Między naukami ścisłymi a humanistyką zachodzi też wpływ:

- rozwój techniki umożliwił pewne kierunki sztuki jak architektura, fotografia artystyczna, film artystyczny czy pewne formy gier wideo; zjawiska te są badane przez humanistów jak historycy sztuki czy estetycy;
- nauki ścisłe inspirują fantastykę naukową, badaną przez kulturoznawców jak literaturoznawstwo, filmoznawstwo czy groznawstwo.

Podejmowano też próby upodobnienia filozofii do nauk ścisłych^[10].

Zobacz też

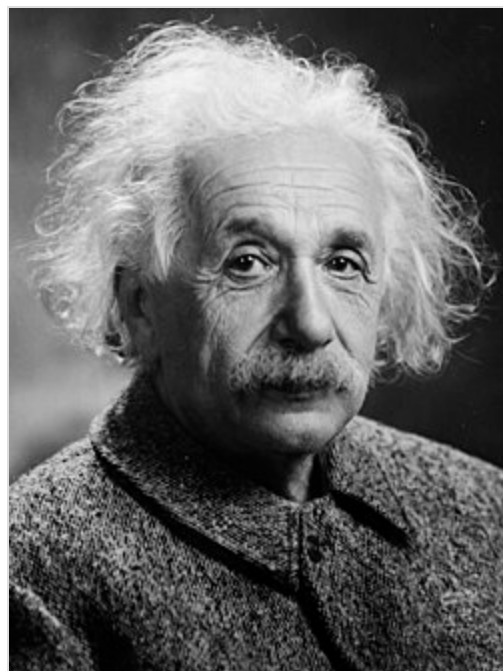
- STEM – synonim funkcjonujący głównie w języku angielskim

Uwagi

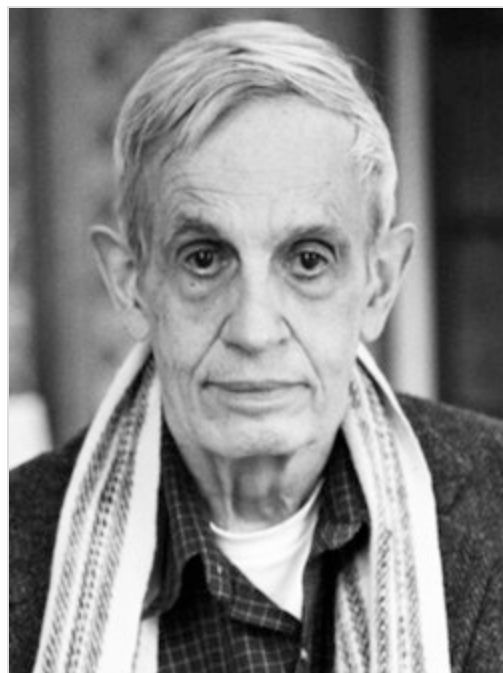
- a. Z fizyki: Maria Goeppert-Mayer, Donna Strickland i Andrea Ghez; z chemii: Irène Joliot-Curie, Dorothy Crowfoot Hodgkin, Ada Jonath, Frances Arnold, Emmanuelle Charpentier, Jennifer Doudna i Carolyn Bertozzi.

Przypisy

1. nauki ścisłe (<https://sjp.pwn.pl/sjp/x;2487599>), [w:] Słownik języka polskiego [online], Wydawnictwo Naukowe PWN [dostęp 2025-10-13].
2. Ekonomia. Nauka ścisła czy społeczna? (<https://www.superprof.pl/blog/ekonomia-w-jednej-lekcji/>), superprof.pl, 9

Albert Einstein (XIX–XX w.) – przykład ściślowca wyjątkowo znanego. Zasłynął geniuszem i wpływem na społeczeństwo, np. na rozwój broni jądrowej, energetyki jądrowej i modelu Wielkiego Wybuchu; tygodnik „Time” uznał go za najważniejszego człowieka XX wieku

John Forbes Nash (XX–XXI w.) – przykład uczonego, który zastosował matematykę w naukach społecznych, co przyniosło mu Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii za rok 1994

września 2020 [dostęp 2023-09-19].

3. *Towarzystwo Nauk Ścisłych* (<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;3988423>), [w:] *Encyklopedia PWN* [online], Wydawnictwo Naukowe PWN [dostęp 2023-09-18].
4. Nauki ścisłe (<https://encyklopedia.pwn.pl/kategorie/Nauki-scisle;152523.html>), encyklopedia.pwn.pl [dostęp 2023-09-19].
5. Filozofia nauk ścisłych i matematyki do XIX w. (http://informatorects.uw.edu.pl/pl/courses/view?prz_kod=1000-00FN1-OG), Uniwersytet Warszawski, informatorects.uw.edu.pl [dostęp 2023-09-19].
6. Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych (<https://wnsip.uken.krakow.pl/>), wnsip.uken.krakow.pl [dostęp 2023-12-21].
7. Wydział III Nauk Ścisłych i Nauk o Ziemi (<https://pan.pl/wydzial3/>), pan.pl [dostęp 2023-09-19].
8. O akcji „Dziewczyny do ścisłych!” (<https://dziewczynydoscislych.uj.edu.pl/wydarzenie/o-akcji>), Uniwersytet Jagielloński, dziewczynydoscislych.uj.edu.pl [dostęp 2023-09-19].
9. ścisłowiec (<https://wsjp.pl/haslo/podglad/12387/scislowiec>), Wielki słownik języka polskiego PAN, wsjp.pl [dostęp 2023-09-18].
10. Edmund Husserl, *Filozofia jako ścisła nauka*, tłum. W. Galewicz, Aletheia, Warszawa 1992.

Źródło: „https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Nauki_ścisle&oldid=79277063”